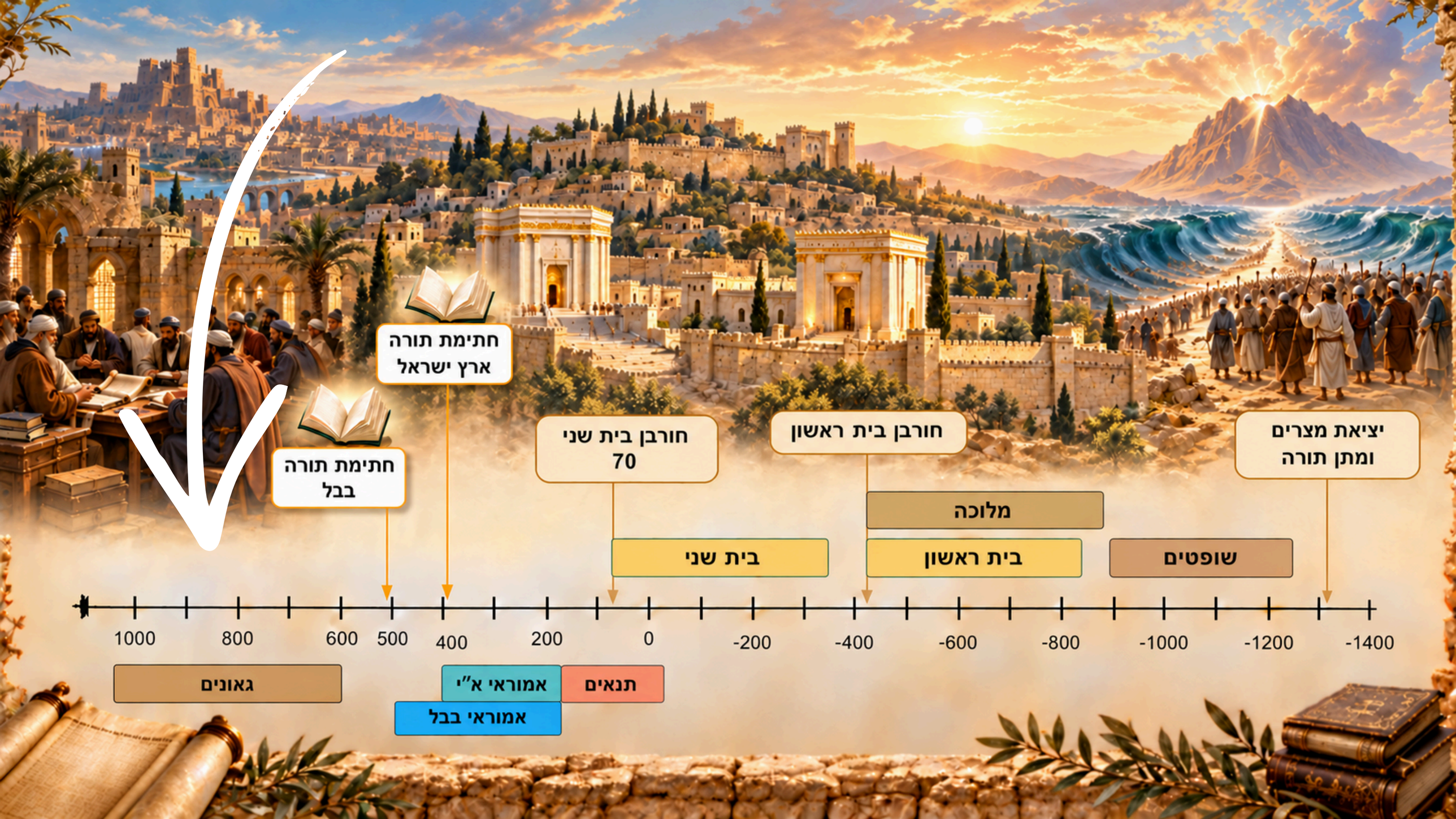
חתימת תורה
ארץ ישראל
חתימת תורה
בבל
חורבן בית שני
70
חורבן בית ראשון
יציאת מצרים
ומתן תורה
מלוכה
בית שני
בית ראשון
שופטים
1000
800
600
500
400
200
0
-200
-400
-600
-800
-1000
-1200
-1400
גאונים
אמוראי א"י
אמוראי בבל
תנאים

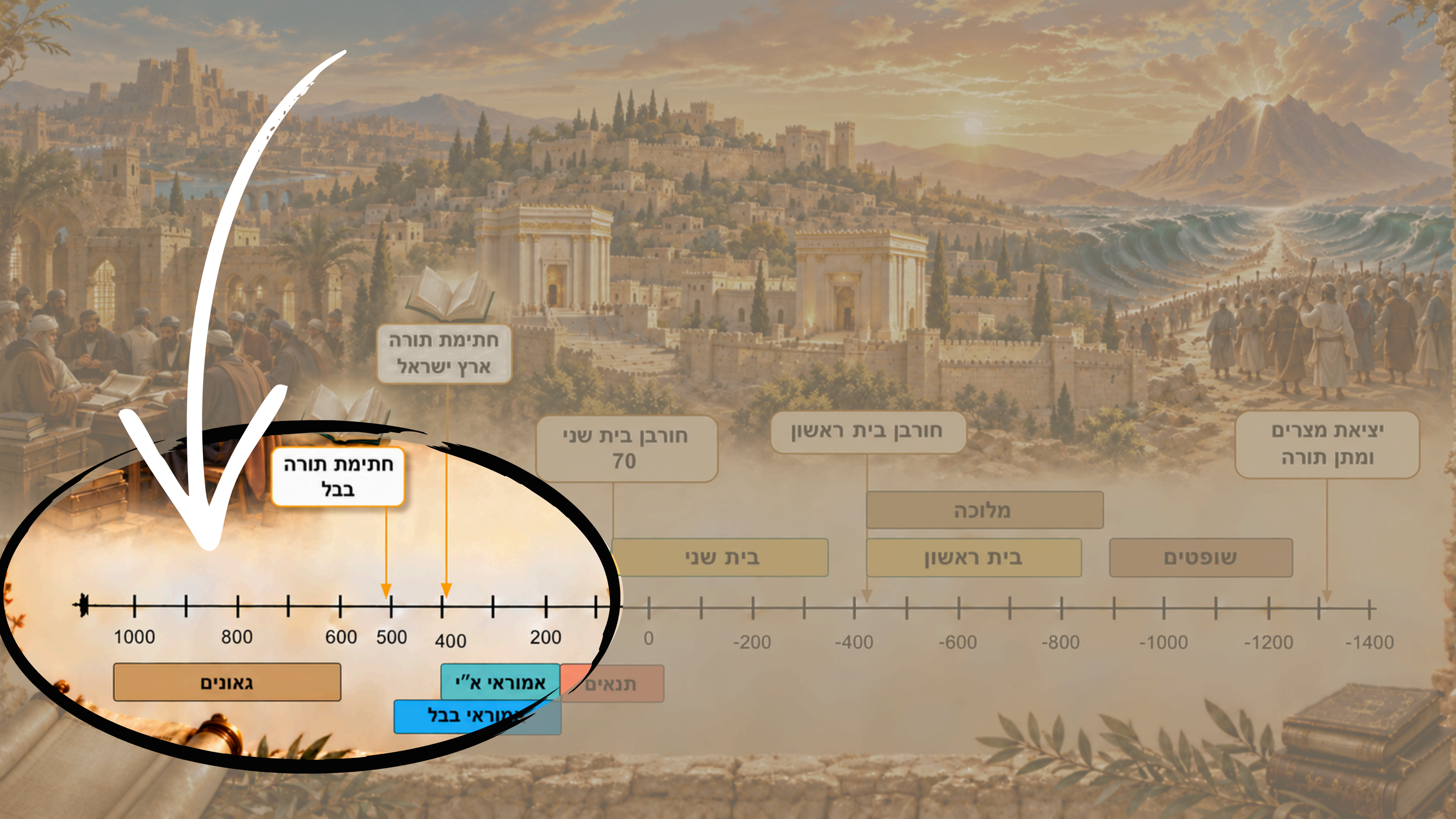
חתימת תורה
ארץ ישראל
חתימת תורה
בבל
חורבן בית שני
70
חורבן בית ראשון
יציאת מצרים
ומתן תורה
מלוכה
בית שני
בית ראשון
שופטים
1000
800
600
500
400
200
0
-200
-400
-600
-800
-1000
-1200
-1400
גאונים
אמוראי א"י
תנאים
אמוראי בבל

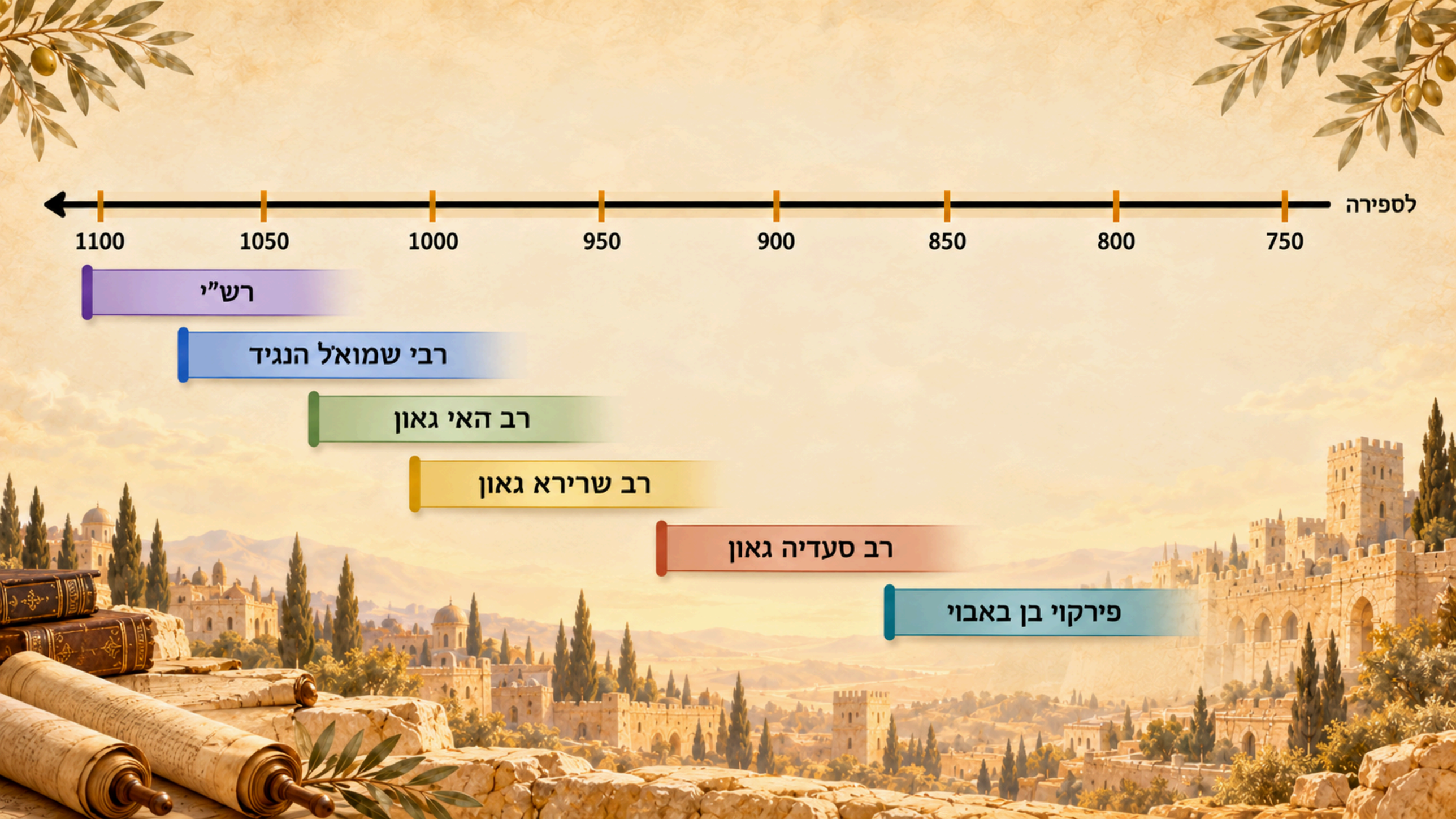
לספירה
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
רש"י
רבי שמואל הנגיד
רב האי גאון
רב שרירא גאון
רב סעדיה גאון
פירקוי בן באבוי

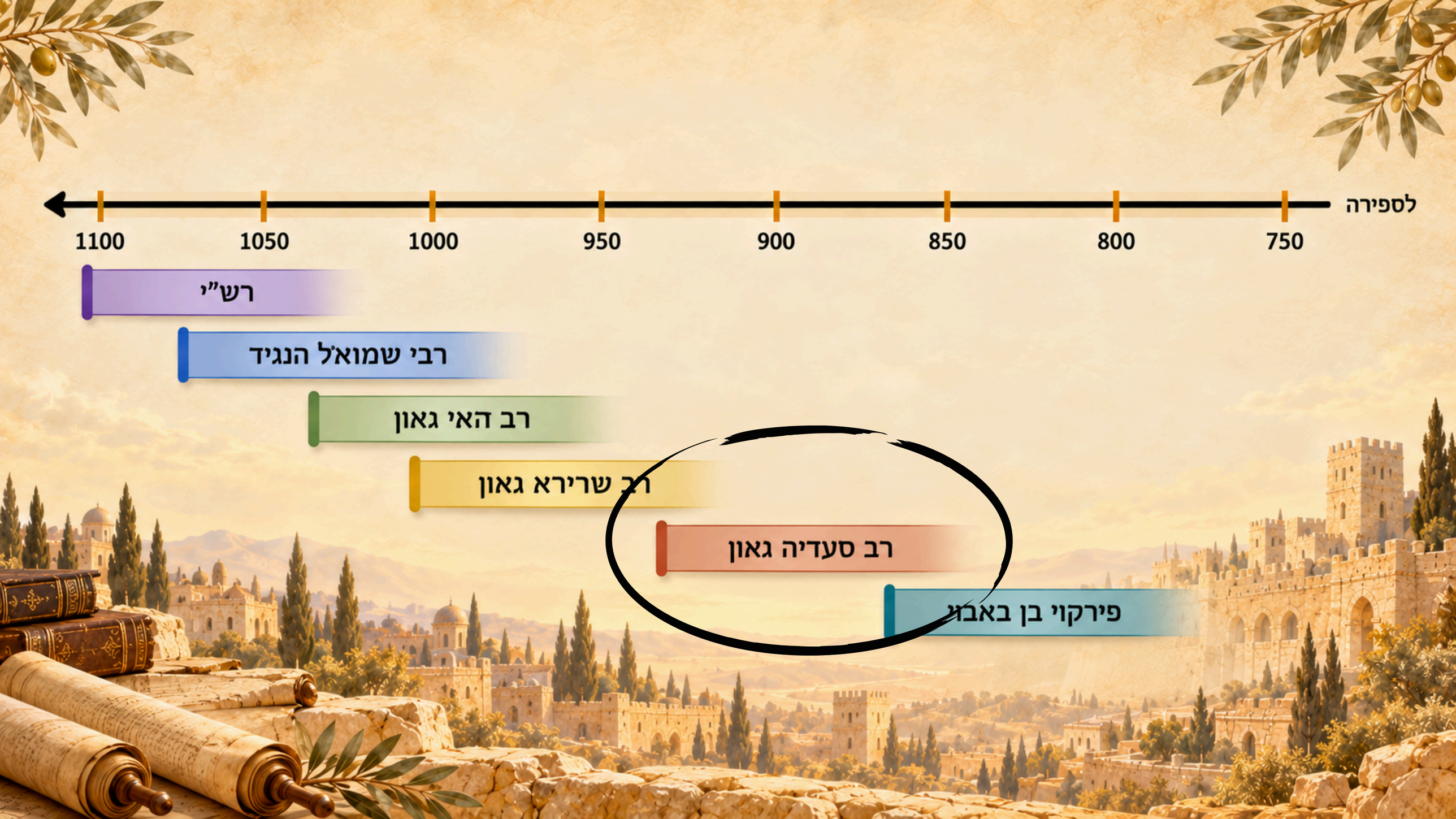
לספירה
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
רש"י
רבי שמואל הנגיד
רב האי גאון
רב שרירא גאון
רב סעדיה גאון
פירקוי בן באבוי

אוצר הגאונים חגיגה | התנגדות הגאונים לאגדה - 1

1 הַגְּאוֹנִים רַבֵּנוּ סְעַדְיָה וְרַבֵּנוּ הַאי, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ לְדַבֵּר בְּעִנְיַן תְּחִיַּת הַמֵּתִים וּבְעִנְיַן הָעוֹלָם הַבָּא וְהַנְּבוּאָה הָעֲתִידָה, וְהֵם אָמְרוּ: "אֵין סוֹמְכִין וְאֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִכָּל דִּבְרֵי אַגָּדָה, וְאֵין מַקְשִׁין מִדִּבְרֵי אַגָּדָה".

אוצר הגאונים חגיגה | התנגדות הגאונים לאגדה - 2

2 וְאָמַר רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן אוֹדוֹת סֵדֶר עוֹלָם, שֶׁבּוֹ נִמְצָא מַאֲמַר רַבִּי יוֹסֵי: "בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בֶּאֱלוּל נִבְרָא הָעוֹלָם": "זֶהוּ אַגָּדָה, וְאֵין סוֹמְכִין עַל דִּבְרֵי אַגָּדָה".

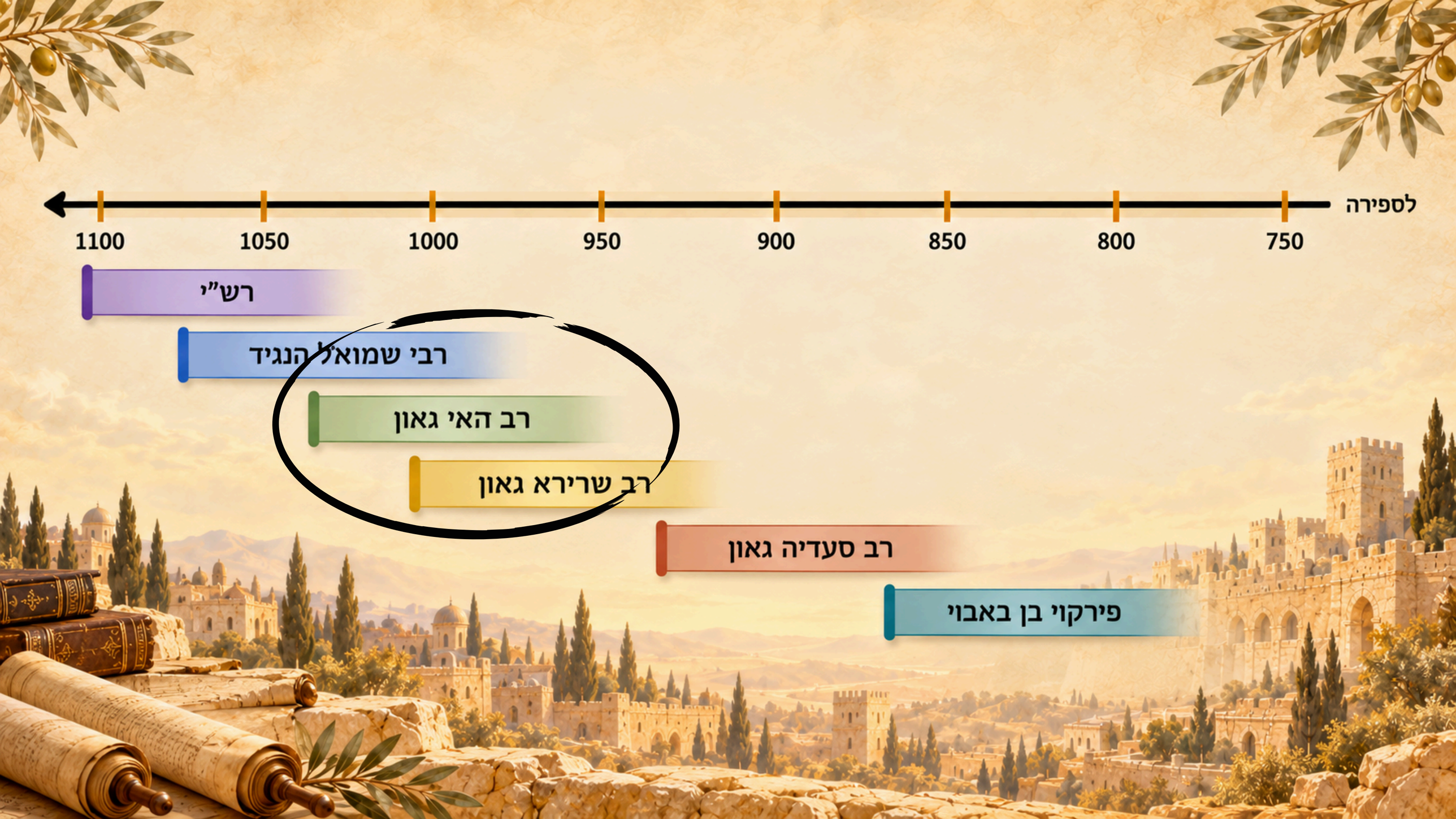
לספירה
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
רש"י
רבי שמואל הנגיד
רב האי גאון
רב שרירא גאון
רב סעדיה גאון
פירקוי בן באבוי

אוצר הגאונים חגיגה | התנגדות הגאונים לאגדה - 3

3 רַבֵּנוּ הַאי גָּאוֹן כָּךְ כָּתַב בְּפֵרוּשׁ חֲגִיגָה:

"וֵיוּ יוֹדְעִים כִּי דִּבְרֵי אַגָּדָה לָאו כִּשְׁמוּעָה הֵם, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד דּוֹרֵשׁ מַה שֶּׁעָלָה עַל לִבּוֹ, כְּגוֹן אֶפְשָׁר וְיֵשׁ לוֹמַר, לֹא דָּבָר חָתוּךְ, לְפִיכָךְ אֵין סוֹמְכִין עֲלֵיהֶם".

וְעוֹד כָּתַב בְּאוֹתָן הַפֵּרוּשִׁים:

"וְהַמִּדְרָשׁוֹת הַלָּלוּ לֹא דְּבַר שְׁמוּעָה הֵם וְלֹא דְּבַר הֲלָכָה, אֶלָּא אֶפְשָׁר בָּעוֹלָם קָאָמַר וכו'".

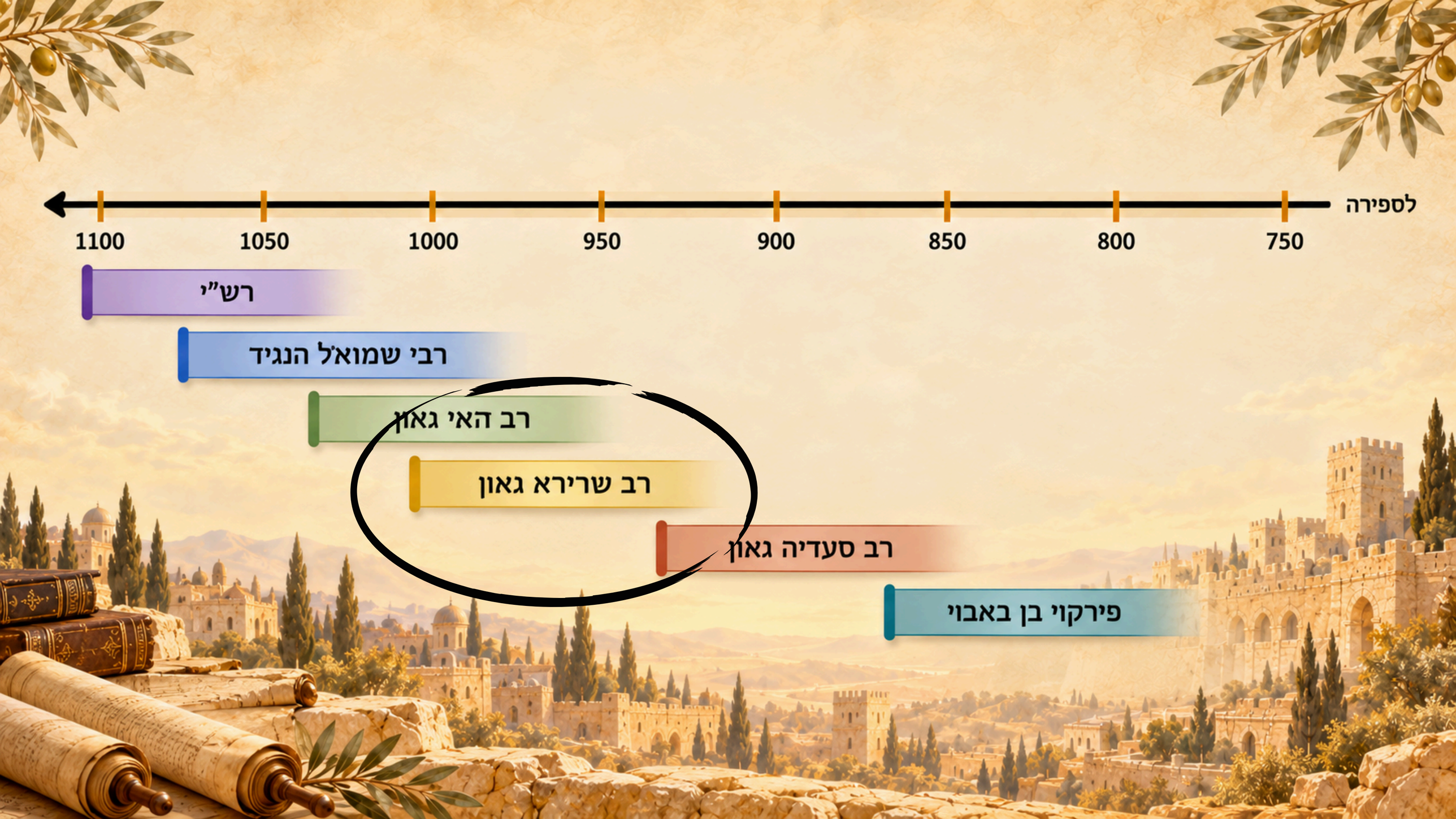
לספירה
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
רש"י
רבי שמואל הנגיד
רב האי גאון
רב שרירא גאון
רב סעדיה גאון
פירקוי בן באבוי

אוצר הגאונים חגיגה | התנגדות הגאונים לאגדה - 4

4 כָּתַב רַב שְׁרִירָא גָּאוֹן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בִּמְגִלַּת סְתָרִים עַל עִנְיַן הָאַגָּדוֹת:

"הָנֵי מִילֵי דְּנָפְקֵי (אלה הדברים שמוציאים) מִפְּסוּקֵי מִקְרָא וּמִקְרֵי "מִדְרָשׁ וְאַגָּדָה", אוּמְדָנָא נִינְהוּ...

לָכֵן אֵין סוֹמְכִין עַל אַגָּדָה, וְאָמְרוּ: "אֵין לְמֵדִין מִן הָאַגָּדוֹת"...

וְהַנָּכוֹן מֵהֶם, מַה שֶּׁמִּתְחַזֵּק מִן הַשֵּׂכֶל וּמִן הַמִּקְרָא - נְקַבֵּל מֵהֶם, וְאֵין סוֹף וְתִכְלָה לָאַגָּדוֹת

(אין גבול לדרשות שאפשר לדרוש)".

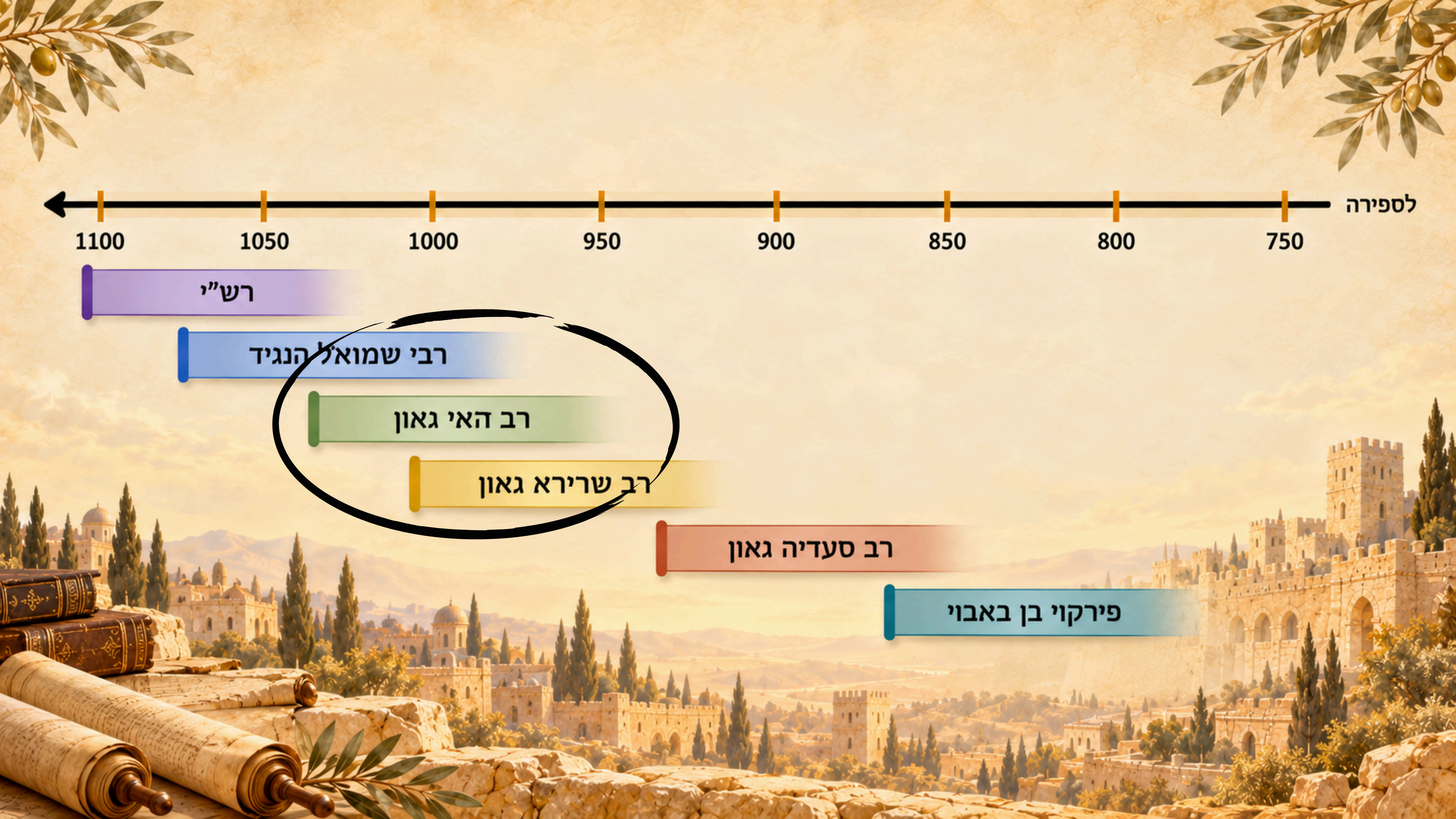
לספירה
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
רש"י
רבי שמואל הנגיד
רב האי גאון
רב שרירא גאון
רב סעדיה גאון
פירקוי בן באבוי

5 וְנִשְׁאַל רַב הַאי:

"מַה הֶּפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין אַגָּדוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתַּלְמוּד, שֶׁאָנוּ מְצָוִין לְהָסִיר שִׁבּוּשָׁם, לְהַגָּדוֹת הַכְּתוּבוֹת חוּץ לַתַּלְמוּד?"

6 וְהֵשִׁיב (רב האי):

"כָּל מַה שֶּׁנִּקְבַּע בַּתַּלְמוּד מְחֻוָּר הוּא מִמַּה שֶּׁלֹּא נִקְבַּע בּוֹ.

וְאַף עַל פִּי כֵן, אַגָּדוֹת הַכְּתוּבוֹת בּוֹ:

אִם לֹא יְכַוְּנוּ אוֹ יִשְׁתַּבְּשׁוּ - אֵין לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם, כִּי כְּלָל הוּא: "אֵין סוֹמְכִין עַל אַגָּדָה".

אֲבָל כָּל הַקָּבוּעַ בַּתַּלְמוּד שֶׁאָנוּ מְצֻוִּין לְהָסִיר שִׁבּוּשׁוֹ - יֵשׁ לָנוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן, כִּי לוּלֵא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִדְרָשׁ לֹא נִקְבַּע בַּתַּלְמוּד. וְאִם אֵין אָנוּ מוֹצְאִין (מצליחים) לְהָסִיר שִׁבּוּשׁוֹ - נַעֲשֶׂה כִּדְבָרִים שֶׁאֵינָן הֲלָכָה.

אֲבָל מַה שֶּׁלֹּא נִקְבַּע בַּתַּלְמוּד - אֵין אָנוּ צְרִיכִין לְכָל כָּךְ.

אִם נָכוֹן וְיָפֶה הוּא - דּוֹרְשִׁין וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ, וְאִם לָאו - אֵין אָנוּ מַשְׂגִּיחִין בּוֹ".

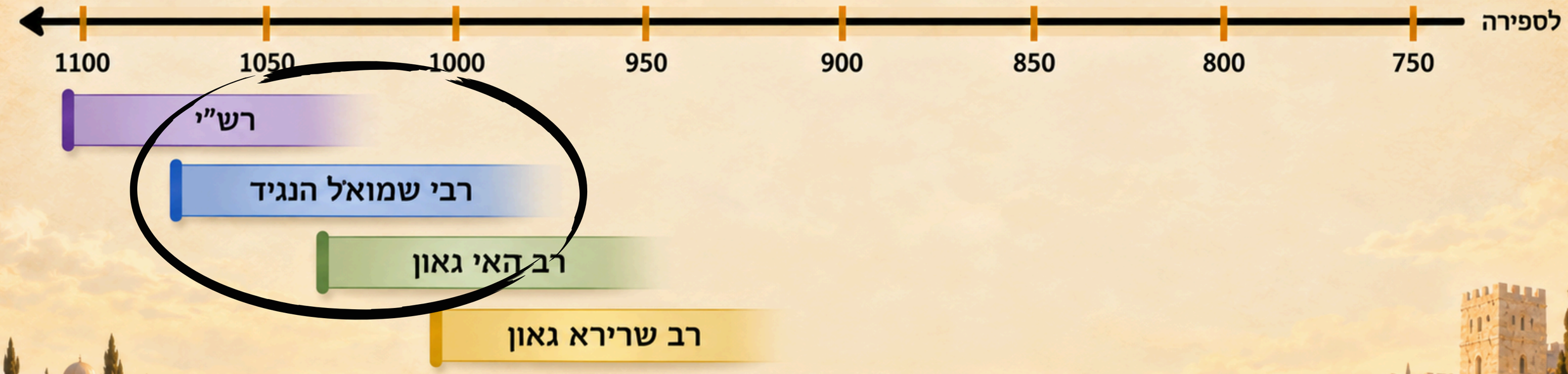

"אֲבָל מַה שֶּׁלֹּא נִקְבַּע בַּתַּלְמוּד – אֵין אָנוּ צְרִיכִין לְכָל כָּךְ.
אִם נָבוֹן וְיָפֶה הוּא – דּוֹרְשִׁין וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ,
וְאִם לָאו – אֵין אָנוּ מַשְׁגִּיחִין בּוֹ" (רב האי גאון)

מבוא לתלמוד רבי שמואל הנגיד | על האגדות בתלמוד הבבלי

7 וְהַגָּדָה הוּא כָּל פֵּרוּשׁ שֶׁיָּבֹא בַּתַּלְמוּד עַל שׁוּם עִנְיָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִצְוָה - זוֹ הִיא הַגָּדָה, וְאֵין לְךָ לִלְמֹד מִמֶּנָּה אֶלָּא מַה שֶּׁיַּעֲלֶה עַל הַדַּעַת.

וְיֵשׁ לְךָ לָדַעַת שֶׁכָּל מַה שֶּׁקִּימוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַלָּכָה בְּעִנְיַן מִצְוָה, שֶׁהִיא מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁקִּבֵּל מִפִּי הַגְּבוּרָה, אֵין לְךָ לְהוֹסִיף עָלָיו וְלֹא לִגְרֹעַ מִמֶּנּוּ.

אֲבָל מַה שֶּׁפֵּרְשׁוּ בַּפְּסוּקִים, כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ וּמַה שֶּׁרָאָה בְּדַעְתּוֹ, וּלְפִי מַה שֶּׁיַּעֲלֶה עַל הַדַּעַת מִן הַפֵּרוּשִׁים הָאֵלּוּ לוֹמְדִים אוֹתָם, וְהַשְּׁאָר אֵין סוֹמְכִין עֲלֵיהֶם.

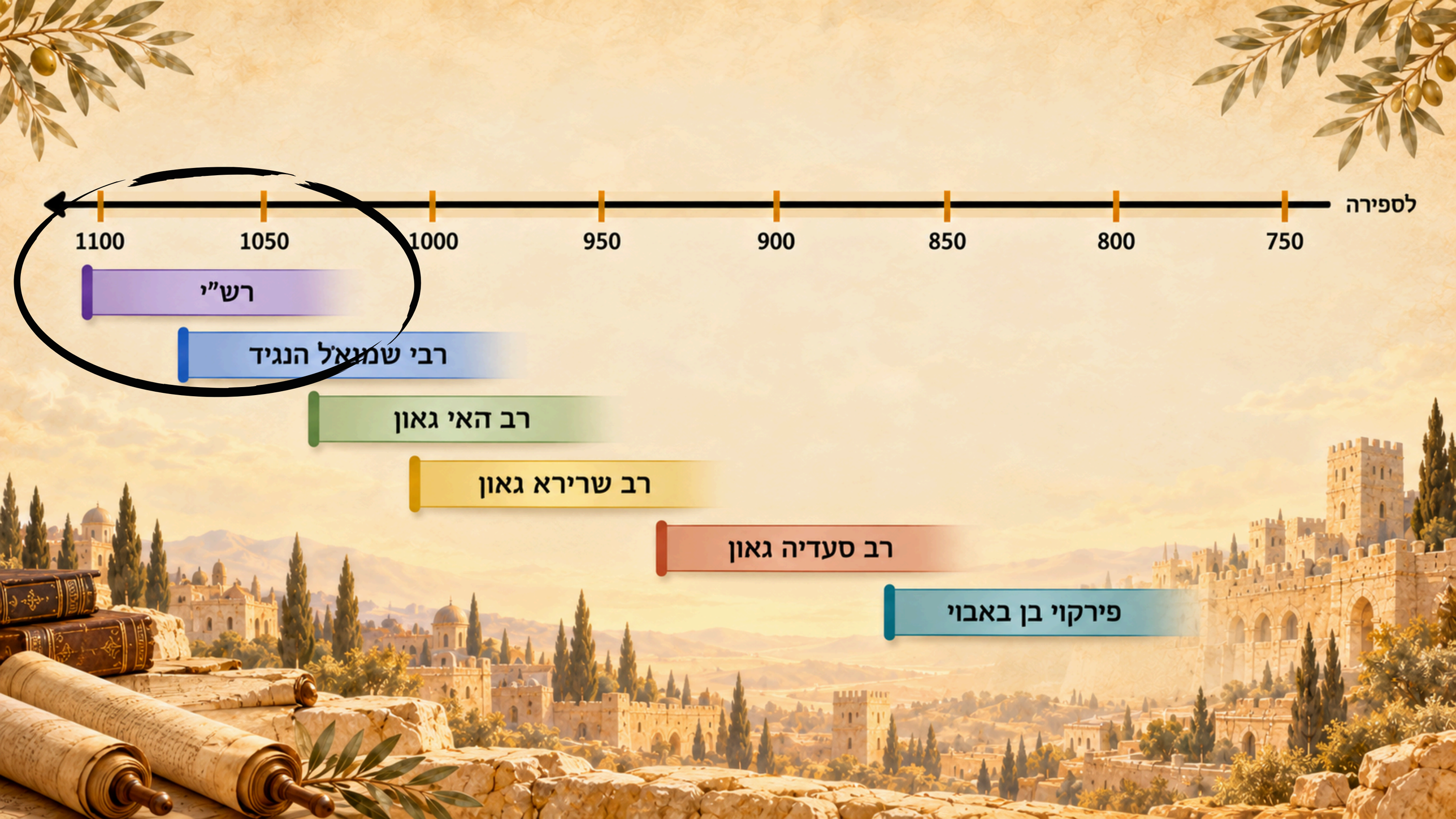
לספירה
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
רש"י
רבי שמואל הנגיד
רב האי גאון
רב שרירא גאון
רב סעדיה גאון
פירקוי בן באבוי

רש"י בראשית ג ח | על שיטת בחירת המדרשים של רש"י

8 יֵשׁ מִדְרָשֵׁי אַגָּדָה רַבִּים, וּכְבָר סִדְּרוּם רַבּוֹתֵינוּ עַל מְכוֹנָם בְּבְרֵאשִׁית רַבָּה וּבִשְׁאָר מִדְרָשׁוֹת, וַאֲנִי לֹא בָאתִי אֶלָּא לְפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא וּלְאַגָּדָה הַמְיַשֶּׁבֶת דִּבְרֵי הַמִּקְרָא, דָּבָר דָּבוּר עַל אוֹפָנָיו.

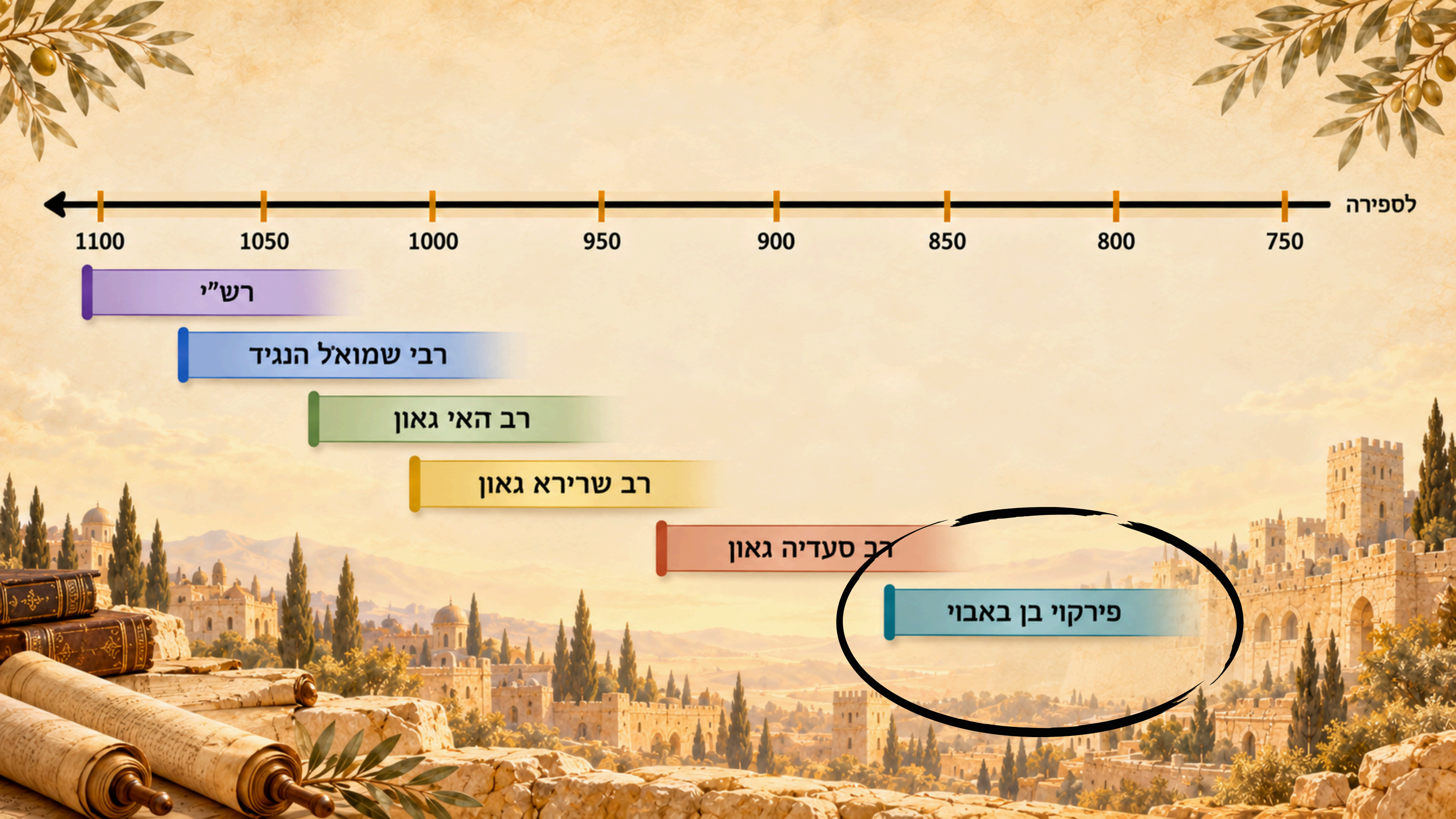
לספירה
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
רש"י
רבי שמואל הנגיד
רב האי גאון
רב שרירא גאון
רב סעדיה גאון
פירקוי בן באבוי

תרביץ תמוז תרצ"א | איגרת פירקוי בן בבוי

9 וּלְפִיכָךְ קָבַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שִׁתֵּי יְשִׁיבוֹת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוֹגִין בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלַיְלָה, וּמִתְקַבְּצִין שִׁתֵּי פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, בַּאֲדָר וּבֶאֱלוּל, מִכָּל מְקוֹמוֹת, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּמִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, עַד שֶׁמַּעֲמִידִין דָּבָר עַל בֵּרְיוֹ וַהֲלָכָה לַאֲמִתָּהּ, וּמְבִיאִין רְאָיָה מִן הַמִּקְרָא וּמִן הַמִּשְׁנָה וּמִן הַתַּלְמוּד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְכוּ'.

10 וְאוֹתָן שִׁתֵּי יְשִׁיבוֹת לֹא רָאוּ לֹא שִׁבְי וְלֹא שְׁמָד וְלֹא שָׁלָל, וְלֹא שָׁלַט בָּהֶן לֹא יָוָן וְלֹא אֱדוֹם. וְהוֹצִיאָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שִׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה קֹדֶם חָרְבַּן הַבַּיִת, בְּתוֹרָתָן וּבְתַלְמוּדָן... וַהֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה שֶׁבְּפִיהֶם, שֶׁלָּמְדוּ מֵרַבּוֹתָם וְרַבּוֹתָם מֵרַבּוֹתָם, עַד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

תרביץ תמוז תרצ"א | איגרת פירקוי בן בבוי

11 אַף לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֵין רוֹאִין חֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁכָּךְ כָּתוּב: **הוֹי צִיּוֹן הַמָּלְטִי יוֹשֶׁבֶת בַּת בָּבֶל** (זכריה ב, יא), הַמָּלְטִי מֵאֱדוֹם הָרְשָׁעָה וּמִגָּלוּתָהּ:

וְאֵין צִיּוֹן אֶלָּא יְשִׁיבָה שֶׁמְּצָיְנִין בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, שֶׁכָּךְ כָּתוּב: **חוּלִי וָגֹחִי בַּת צִיּוֹן כַּיּוֹלֵדָה כִּי עַתָּה תֵּצְאִי מִקִּרְיָה וְשָׁכַנְתְּ בַּשָּׂדֶה וּבָאת עַד בָּבֶל** (מיכה ד, י).

וְאֵין גְּאֻלָּה בָּאָה תְּחִלָּה אֶלָּא לִישִׁיבָה דְּבָבֶל, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִגְאָלִין בַּתּוֹרָה, לְפִיכָךְ גְּאֻלָּה בָּאָה לָהֶם תְּחִלָּה, שֶׁכָּךְ כָּתוּב: **שָׁם תִּנָּצְלִי שָׁם יִגְאָלֵךְ ה' מִכַּף אֹיְבָיִךְ** (שם).

תרביץ תמוז תרצ"א | איגרת פירקוי בן בבוי

12 שָׁמַעְנוּ שֶׁזֹּכֶה הַמָּקוֹם אֶתְכֶם וְקָבַע בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת בְּכָל מְדִינוֹת אַפְּרִיקְיָא וּבְכָל מְקוֹמוֹת שֶׁבִּסְפָרַד, וְזָכָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶתְכֶם לַהֲגוֹת וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה...

שָׁמַעְנוּ שֶׁבָּאוּ אֲצִלְכֶם תַּלְמִידִים מִישִׁיבָה (של בבל), וּמֵהֶן שֶׁהָיוּ קֹדֶם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלָמְדוּ מִנְהַג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנָהֲגוּ מִנְהֲגֵי הַשְּׁמָד שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶם בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְעַכְשָׁו חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁגָּזְרוּ שְׁמָד עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה, וְנָהֲגוּ מִנְהַג הַשְּׁמָד, וְלֹא הִנִּיחוּ מִנְהַג הַשְּׁמָד עַד הַיּוֹם.

וּמִקְצָתָן יֵשׁ בְּיָדָם פֵּרוּשִׁים שֶׁל מִשְׁנָה וְשֶׁל מִקְצָת תַּלְמוּד נָשִׁים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַחֲכָמִים פֵּרֵשׁ לְדַעְתּוֹ מַה שֶּׁעָלָה עַל לִבּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִשִּׂיגוּ מִן הַחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁיְּלַמְּדוּ אוֹתָם הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה.

וְאֵינָם מִתְאַמְּצִים וּמִתְחַזְּקִים שֶׁיִּשְׁאוּ וְיִתְּנוּ בְּמִלְחֲמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיַּעֲמִידוּ דָּבָר עַל בָּרְיוֹ, וְעַל פִּי מִנְהָג לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר, וְשֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, וְשֶׁלֹּא לְבַטֵּל מִדִּבְרֵי חֲכָמִים אֲפִלּוּ דָּבָר אֶחָד.

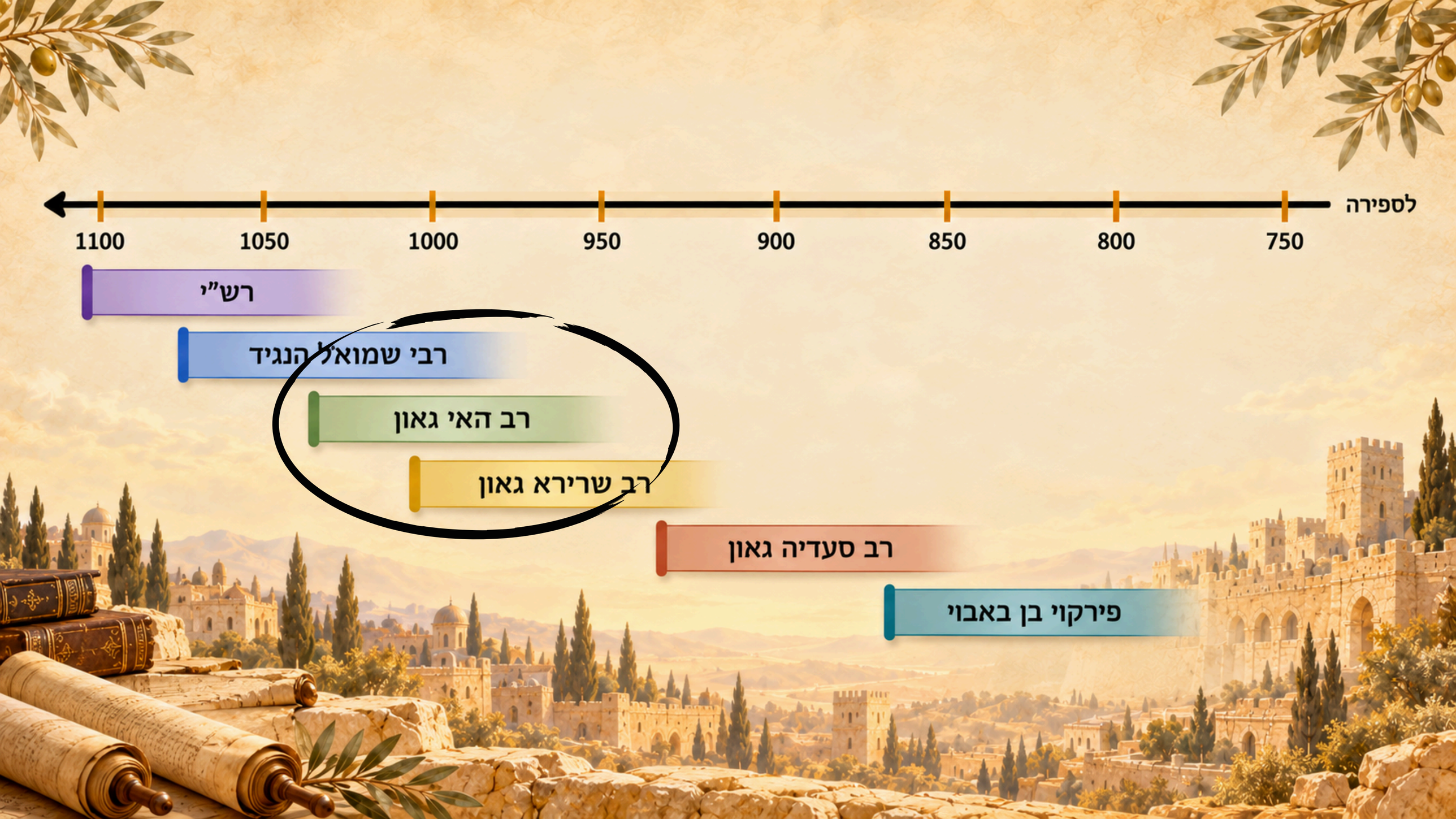
לספירה
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
רש"י
רבי שמואל הנגיד
רב האי גאון
רב שרירא גאון
רב סעדיה גאון
פירקוי בן באבוי

תשובות הגאונים מתוך הגניזה | עדיפות המסורת הבבלית

(רב האי גאון כותב על טבילת נידה ביום לאחר שעבר מועד טבילתה)

13 וּדְבָר שֶׁפָּסוּק בַּתַּלְמוּד שָׁלָנוּ, אֵין אָנוּ סוֹמְכִין בּוֹ עַל תַּלְמוּד בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְשָׁנִים רַבּוֹת נִפְסְקָה הוֹרָאָה מִשָּׁם בַּשְּׁמָד, וְכָאן הוּא שֶׁנִּתְבָּרְרוּ הַמַּסְקָנוֹת.

ספר המכריע מב | רב האי גאון מחלוקת על נוסח הכתובה

(רב האי גאון כותב ככל הנראה לקהילת קירואן שבצפון אפריקה, תוניסיה של ימינו, דבריו נוגעים בשאלה האם הכתובה מהתורה או מחכמים)

14 הַדָּבָר הַזֶּה מַחֲלוֹקֶת אַנְשֵׁי מִזְרָח וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וַעֲדַיִן מְגֻנֶּה מְאֹד אֶצְלֵנוּ, מִי שֶׁכּוֹתֵב בִּכְתוּבָּה "שֶׁרָאוּי לָךְ מִן הַתּוֹרָה", וּמַחֲזִירִים אוֹתוֹ חֲכָמִים.

וְהָרִאשׁוֹנִים שֶׁלָּכֶם מִן בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָחֲזוּ בַּדָּבָר הַזֶּה, וְאַתֶּם עַכְשָׁו כָּל מַעֲשֵׂיכֶם כְּמִנְהָגוֹת שֶׁלָּנוּ וּכְתַלְמוּד שֶׁלָּנוּ.

מהם הספרים
בספריה של ארץ ישראל?

תורת ארץ ישראל

"כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלָלָה אַחַת וְיֵשׁ בָּהּ:

מִקְרָא | וּמִשְׁנָה | תַּלְמוּד | הֲלָכוֹת | וְהַגָּדוֹת "

תוכנית הלימודים הבסיסית			לימוד ויצירה מתקדמים	
24 ספרי המקרא	משנה	תלמוד ירושלמי	מכילתות	מדרש רבה
	תוספתא		ספרא	פסיקתות
			ספרי	מדרש שמואל, תהילים, משלי
				מדרש תנחומא
				סדר עולם רבה

1312 לפנה"ס
עד 312 לפנה"ס

המאה ה 2 | המאה ה 3 | המאה ה 2 | המאה ה 3 וה- 4

תורת ארץ ישראל

"כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלָהּ אַחַת וְיֵשׁ בָּהּ:

מִקְרָא | וּמִשְׁנָה | תַּלְמוּד | הֲלָכוֹת | וְהַגָּדוֹת "

תורת ארץ ישראל

"כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלָהּ אַחַת וְיֵשׁ בָּהּ:

מִקְרָא | וּמִשְׁנָה | תַּלְמוּד | הֲלָכוֹת | וְהַגָּדוֹת "

תוכנית הלימודים הבסיסית	לימוד ויצירה מתקדמים

תורת ארץ ישראל

"כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלָהּ אַחַת וְיֵשׁ בָּהּ:

מִקְרָא | וּמִשְׁנָה | תַּלְמוּד | הֲלָכוֹת | וְהַגָּדוֹת "

תוכנית הלימודים הבסיסית		
24 ספרי המקרא	משנה	תלמוד ירושלמי
	תוספתא	

תורת ארץ ישראל

"כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלָהּ אַחַת וְיֵשׁ בָּהּ:

מִקְרָא	וּמִשְׁנָה	תַּלְמוּד	הֲלָכוֹת	וְהַגָּדוֹת "

תוכנית הלימודים הבסיסית			לימוד ויצירה מתקדמים	
24 ספרי המקרא	משנה	תלמוד ירושלמי	מכילתות	מדרש רבה
	תוספתא		ספרא	פסיקתות
			ספרי	מדרש שמואל, תהילים, משלי
				מדרש תנחומא
				סדר עולם רבה

תורת ארץ ישראל

"כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלָהּ אַחַת וְיֵשׁ בָּהּ:

מִקְרָא | וּמִשְׁנָה | תַּלְמוּד | הֲלָכוֹת | וְהַגָּדוֹת "

תוכנית הלימודים הבסיסית

24 ספרי המקרא	משנה	תלמוד ירושלמי
	תוספתא	

לימוד ויצירה מתקדמים

ספרי	ספרא	מכילתות	מדרש רבה
מדרש שמואל, תהילים, משלי	פסיקתות		
מדרש תנחומא			
סדר עולם רבה			

מקורות מעורבים

הלכות: מסכתות קטנות (סופרים, שמחות, וכו')

אגדות: ילקוט שמעוני, מדרש הגדול, ילקוט המכירי

אגדות שלא על המקרא: פרקי דרבי אליעזר (חלק), פרק שירה, תנא דבי אליהו, אבות דרבי נתן.

ספרי דברים | שיז

16 יַרְכִּבֵהוּ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר חֶמְאַת בָּקָר
וַחֵלֶב צֹאן עִם חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים בְּנֵי בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר

(דברים לב, יג-יד).

17 דָּבָר אַחֵר:

יַרְכִּבֵהוּ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ - זוֹ תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ (משלי ח, כב).

וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי - זֶה מִקְרָא.

וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע - זוֹ מִשְׁנָה.

וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר - זֶה תַּלְמוּד.

חֶמְאַת בָּקָר וַחֵלֶב צֹאן עִם חֵלֶב כָּרִים - אֵלּוּ קַלִּים וַחֲמוּרִים וּגְזֵרוֹת שָׁוות וְדִינִים וּתְשׁוּבוֹת.

עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה - אֵלּוּ הֲלָכוֹת שֶׁהֵן גּוּפָהּ שֶׁל תּוֹרָה.

וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר - אֵלּוּ הַגָּדוֹת שֶׁהֵם מוֹשְׁכוֹת לִבּוֹ שֶׁל אָדָם כְּיַיִן.

הרחבה - ספרי דברים | מח

18 שֶׁמָּא תֹּאמַר 'הֲרֵינִי לָמֵד פָּרָשָׁה קָשָׁה וּמֵנִיחַ אֶת הַקַּלָּה'? תַּלְמוּד לוֹמַר: **כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם** (דברים לב, מז) - דָּבָר שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים רֵיקָן הוּא - הוּא חַיֵּיכֶם. שֶׁלֹּא תֹּאמַר 'לָמַדְתִּי הֲלָכוֹת - דַּיִּי' תַּלְמוּד לוֹמַר: 'מִצְוָה' (היה יכול לכתוב) 'הַמִּצְוָה' (וכתוב:) כָּל הַמִּצְוָה (דברים ח, א) - לָמֹד מִדְרַשׁ הֲלָכוֹת וְהַגָּדוֹת.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: **כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם** (דברים ח, ג) - זֶה מִדְרָשׁ,

כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם - אֵלּוּ הֲלָכוֹת וְהַגָּדוֹת.

הרחבה - ספרי דברים | שו

19 דָּבָר אַחֵר: **יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי** (דברים לב, ב) - מָה מָטָר זֶה יוֹרֵד עַל הָאִילָנוֹת וְנוֹתֵן בָּהֶם מַטְעַמִּים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מָה שֶׁהוּא,

בַּגֶּפֶן לְפִי מָה שֶׁהוּא, בַּזַּיִת לְפִי מָה שֶׁהוּא, בַּתְּאֵנָה לְפִי מָה שֶׁהִיא,

כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלָלָה אַחַת וְיֵשׁ בָּהּ: מִקְרָא וּמִשְׁנָה תַּלְמוּד הֲלָכוֹת וְהַגָּדוֹת.

בבלי קידושין ל, א; עבודה זרה יט, ב | הלימוד מחולק לשלושה חלקים

20 עַד הֵיכָן חַיָּב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּגוֹן זְבוּלוּן בֶּן דָּן, שֶׁלִּימְּדוֹ אֲבִי אָבִיו מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד, הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת...

אָמַר רַב סַפְרָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: מַה שֶּׁכָּתוּב: **וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ** (דברים ו, ז)? אַל תִּקְרֵי **וְשִׁנַּנְתָּם** אֶלָּא **וְשִׁלַּשְׁתָּם**: לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם שְׁנוֹתָיו, שְׁלִישׁ בַּמִּקְרָא, שְׁלִישׁ בַּמִּשְׁנָה, שְׁלִישׁ בַּתַּלְמוּד.

בבלי ברכות ח, א | ארבע אמות של הלכה

21 מָה זֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: **אֹהֵב ה' שַׁעֲרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב** (תהלים פז, ב)?

אוֹהֵב ה' (שם) שְׁעָרִים הַמְצוּיָּנִים בַּהֲלָכָה, יוֹתֵר מִבָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּמִבָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת.

וְזֶה מָה שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַמִּי מִשְּׁמוֹ שֶׁל עוּלָּא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבַד.

בבלי סנהדרין כד, א | במחשכים הושיבני

מַאי (מה דורשים על) בָּבֶל? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בִּלּוּלָה בַּמִּקְרָא, בִּלּוּלָה בַּמִּשְׁנָה, בִּלּוּלָה בַּתַּלְמוּד.

בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם - אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: זֶה תַּלְמוּדָהּ שֶׁל בָּבֶל.

בבלי בבא מציעא פה, א | לשכוח את תלמודה של בבל

22 רַבִּי זֵירָא כְּשֶׁעָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יָשַׁב מֵאָה תַּעֲנִיּוֹת שֶׁיִּשְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ תַּלְמוּדָהּ שֶׁל בָּבֶל כְּדֵי שֶׁלֹּא יַטְרִידֵהוּ.

בבלי פסחים לד, ב; יומא נז, א; מנחות נב, א; בכורות כה, ב | שמועות חשוכות בבבל

23 אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: בָּבְלִיִּים טִפְּשִׁיִּים! מִשּׁוּם שֶׁיּוֹשְׁבִים בְּמָקוֹם חֹשֶׁךְ אוֹמְרִים שְׁמוּעוֹת חֲשׁוּכוֹת.

שיר השירים רבה ח | מתיחות בין בבל לארץ ישראל

24 א) רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן נֶחְלְקוּ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כָּתוּב: **וְנָתַן ה' לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז** (דברים כח, סה). כֵּיוָן שֶׁעָלוּ, רוֹגֶז נִתַּן וְעָלָה עִמָּהֶם. רַבִּי שְׁמוּאֵל אָמַר: **שָׁמָּה לֵב רַגָּז** (שם), כֵּיוָן שֶׁעָלוּ נִתְרַפְּאוּ.

ב) רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָם מִתְאַסְּפִים בַּשּׁוּק, הָיָה אוֹמֵר לָהֶם: "פַּזְּרוּ עַצְמְכֶם". אָמַר לָהֶם: בַּעֲלֵי־תְכֶם לֹא נַעֲשֵׂיתֶם חוֹמָה, וְכָאן בָּאתֶם לַעֲשׂוֹת חוֹמָה?!

ג) רַבִּי יוֹנָתָן, כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָם, הָיָה מְקַנְּתֵּר אוֹתָם: **יִמְאָסֵם אֱ־לֹהַי כִּי לֹא שָׁמְעוּ לוֹ** (הושע ט, יז).

ד) אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא: אִם רְאִיתֶם סַפְסָלִים מְלֵאִים בַּבְלִיִּים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, צַפֵּה לְרַגְלֵי מָשִׁיחַ. מַה הַטַּעַם (מהיכן לומדים זאת)? **פְּרַשׂ רֶשֶׁת לְרַגְלַי** (איכה א, יג).

בראשית רבה טז | תורת ארץ ישראל

24 וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּבֵב אֵת כָּל אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר שָׁם הַזָּהָב (בראשית ב, י-יא).

מַה טַּעַם וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן? אֵילּוּ אַרְבַּע מַלְכִיּוֹת כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה רָאשִׁים.

שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן - זוֹ בָּבֶל, עַל שֵׁם וּפָשׁוּ פָּרָשָׁיו (חבקוק א ח).

הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל אֶרֶץ הַחֲוִילָה - שֶׁעָלָה וְהִקִּיף אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב בָּהּ הוֹחִילִי לֵא־לֹהִים כִּי עוֹד אוֹדֶנּוּ (תהלים מב ו).

אֲשֶׁר שָׁם הַזָּהָב - אֵילּוּ דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁהֵן נֶחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב (תהלים יט, יא).

וּזְהַב הָאָרֶץ הַהִיא טוֹב - מְלַמֵּד שֶׁאֵין תּוֹרָה כְּתוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא חָכְמָה כְּחָכְמַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

שָׁם הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם - מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד וְתוֹסֶפֶת וְאַגָּדָה.